

Cvičení k přednášce NMAG111 Lineární algebra 1

Zadání

Verze ze dne 14. října 2021

5 Matice soustavy a zobrazení

Cíle cvičení:

- procvičit si násobení matic, maticový zápis soustav rovnic a práci se zobrazeními určenými maticí.

V následujícím značíme $f_A(\mathbf{v}) = A\mathbf{v}$ pro matici A .

Řešené příklady:

Úloha 5.1. Pro matice $\mathbf{A} = \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$, $\mathbf{B} = \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ -1 & 0 \end{pmatrix}$, $\mathbf{C} = \begin{pmatrix} 2 & 0 \\ 0 & 3 \end{pmatrix}$ a $\mathbf{D} = \begin{pmatrix} 2 \\ 3 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 2 \end{pmatrix}$ nad tělesem $\mathbb{R}$ a $\mathbb{Z}_5$ spočítejte pro libovolné $n \in \mathbb{N}$ jejich mocniny $\mathbf{A}^n$, $\mathbf{B}^n$, $\mathbf{C}^n$, $\mathbf{D}^n$.

Úloha 5.2. Pro matici $A = \begin{pmatrix} 2 & 1 & 1 \\ 4 & 0 & 1 \\ 4 & 4 & 3 \end{pmatrix}$ najděte nad tělesem $\mathbb{Z}_5$ všechna řešení rovnic

$$(a) \quad A\mathbf{x} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix}, \quad (b) \quad A\mathbf{x} = \begin{pmatrix} 3 \\ 4 \\ 3 \end{pmatrix}, \quad (c) \quad A\mathbf{x} = \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 1 \end{pmatrix}, \quad (d) \quad AX = \begin{pmatrix} 0 & 3 \\ 0 & 4 \\ 0 & 3 \end{pmatrix}.$$

Úloha 5.3. Uvažujme zobrazení $f_M : \mathbb{Z}_5^3 \rightarrow \mathbb{Z}_5^2$ pro matici $M = \begin{pmatrix} 3 & 1 & 2 \\ 4 & 2 & 2 \end{pmatrix}$ nad tělesem $\mathbb{Z}_5$. Najděte všechny vektory $\mathbf{v}$, pro které

$$(a) \quad f_M(\mathbf{v}) = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix}, \quad (b) \quad f_M(\mathbf{v}) = \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix}, \quad (c) \quad f_M(\mathbf{v}) = \begin{pmatrix} 2 \\ 2 \end{pmatrix}.$$

Úloha 5.4. Uvažujme pro matice $A = \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 1 \end{pmatrix}$ a $B = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 0 \end{pmatrix}$ nad tělesem $\mathbb{Z}_5$ dvojici zobrazení $f_A : \mathbb{Z}_5^2 \rightarrow \mathbb{Z}_5^2$ a $f_B : \mathbb{Z}_5^3 \rightarrow \mathbb{Z}_5^2$.

- Najděte všechny vektory $\mathbf{v} \in \mathbb{Z}_5^3$, pro něž je $f_B(\mathbf{v}) = (0, 0)^T$.
- Najděte všechny vektory $\mathbf{v} \in \mathbb{Z}_5^3$, pro něž je $f_B(\mathbf{v}) = (1, 2)^T$.
- Rozhodněte, zda jsou f_A a f_B prostá zobrazení a zda jsou na.

Úloha 5.5. Mějme zobrazení $f_A : \mathbb{Q}^2 \rightarrow \mathbb{Q}^2$ pro racionální matici $A = \begin{pmatrix} 2 & 3 \\ 3 & 4 \end{pmatrix}$.

- Spočítejte jádro matice A ,
- dokažte, že f_A je bijekce,
- existuje-li, najděte racionální matici X , pro niž $AX = I_2$,
- existuje-li, najděte matici B , pro niž platí $f_B \circ f_A = f_A \circ f_B = \text{Id}$, tedy $f_B = f_A^{-1}$, kde je f_B definováno předpisem $f_B(\mathbf{v}) = B\mathbf{v}$,
- spočítejte součin $X \cdot A$.

Další základní příklady k počítání:

Úloha 5.6. Uvažujme matici M nad tělesem $\mathbb{Z}_5$. Spočítejte jádro matice M (zobrazení f_M) a najděte úplný vzor vektoru $\mathbf{v}$ v zobrazení f_M , jestliže

$$(a) M = \begin{pmatrix} 3 & 4 & 2 \\ 4 & 2 & 1 \end{pmatrix} \text{ a } \mathbf{v} = \begin{pmatrix} 1 \\ 3 \end{pmatrix}, \quad (b) M = \begin{pmatrix} 3 & 2 & 4 & 0 \\ 4 & 1 & 2 & 1 \\ 2 & 3 & 1 & 1 \\ 1 & 4 & 3 & 2 \end{pmatrix} \text{ a } \mathbf{v} = \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \\ 0 \end{pmatrix}.$$

Úloha 5.7. Najděte nad tělesem $\mathbb{Z}_7$ všechny matice $\mathbf{X}$ splňující rovnost $\mathbf{A} \cdot \mathbf{X} = \mathbf{B}$, jestliže

$$(a) \mathbf{A} = \begin{pmatrix} 4 & 5 \\ 1 & 3 \end{pmatrix}, \quad \mathbf{B} = \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 0 & 2 \end{pmatrix}, \quad (b) \mathbf{A} = \begin{pmatrix} 5 & 5 \\ 2 & 3 \end{pmatrix}, \quad \mathbf{B} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 5 \\ 3 & 1 & 1 \end{pmatrix}.$$

Úloha 5.8. Pro matici B z úlohy 5.4

- (a) najděte všechny matice X nad $\mathbb{Z}_5$, pro něž $BX = I_2$,
- (b) najděte všechny matice Y nad $\mathbb{Z}_5$, pro něž $YB = I_3$.

Obtížnější příklady:

Úloha 5.9. Najděte takové tři matice $\mathbf{A}$, $\mathbf{B}$, $\mathbf{C}$, aby součin žádných dvou nebyl nula a součin všech tří byl nulová matice.

Úloha 5.10. Pro libovolné $k \in \mathbb{N}$ najděte matici typu 2×2 takovou, že posloupnost mocnin $\mathbf{A}^n$ má periodu k . Úlohu řešte zvlášť nad $\mathbb{R}$ a zvlášť nad konečným tělesem $\mathbb{Z}_p$.

Úloha 5.11. Uvažujme zobrazení $f : \mathbb{C} \rightarrow M_2(\mathbb{R})$ definované předpisem $f(a+ib) = \begin{pmatrix} a & -b \\ b & a \end{pmatrix}$. Dokažte, že toto zobrazení představuje maticovou realizaci komplexních čísel, tj. pro $z, w \in \mathbb{C}$ platí

$$\begin{aligned} f(z+w) &= f(z) + f(w) \\ f(zw) &= f(z)f(w) \end{aligned}$$

Najděte zobrazení $f : \mathbb{H} \rightarrow M_2(\mathbb{C})$ se stejnými vlastnostmi, tedy maticovou realizaci kvaternionů.

Úloha 5.12. Označme J_n čtvercovou $n \times n$ matici, jejíž ij -tý element je $(J_n)_{ij} := \delta_{i+1,j}$. (Používáme Kroneckerovo delta, ale pozor, J_n není jednotková matice!)

- (a) Spočítejte k -té mocniny matice J_n a J_n^T pro $n = 2, 3, 4, 5$ a $k \in \mathbb{N}$.
- (b) Ilustrujte pomocí matic J_n a J_n^T , že pro maticové násobení obecně neplatí vzorec $(A+B)^2 = A^2 + 2AB + B^2$. Čím je třeba tento vzorec nahradit?
- (c) Je-li X matice typu $p \times q$, pro blokovou matici $A = \begin{pmatrix} I_p & X \\ 0 & I_q \end{pmatrix}$ spočítejte její mocninu A^k pro libovolné $k \in \mathbb{N}$ a matici transponovanou A^T .
- (d) Spočítejte součin dvou 6×6 matic v blokovém zápise $\begin{pmatrix} J_3 & J_3 \\ J_3^T & J_3^2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} J_3^T & J_3 \\ J_3^2 & J_3 \end{pmatrix}$. Zapište výsledek také jako (i) blokovou matici s 3×3 bloky, (ii) 6×6 číselnou matici, (iii) blokovou matici s 2×2 bloky.